

VECHI OBICEIURI JURIDICE ÎN ȚARA OĂȘULUI

În intervalul de timp cuprinzând perioadele feudală și capitalistă, creatoare și păstrătoare ale unui sistem de drept dublu (dreptul nescris și cel scris), Țara Oașului a constituit o unitate de viață socială și a cunoscut o concepție juridică obștească¹. Instituțiile, actele, faptele și norma comună juridică au alcătuit dreptul nescris, țărănesc, obișnuielnic sau cutumiar.

Prezentarea și caracterizarea unor coordonate locale juridice din zona Oaș, existente la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea, evidențiază *omenia*, *dreptatea* și *rînduiala*², componente ale exprimării sociale și morale în viața comunitară a așezării oșenești. În structura și dinamica lor, socială și istorică, satele din Țara Oașului au menținut și transmis valoarea culturală și morală a expresiilor și formelor din dreptul cutumiar al poporului român.

Modul de acțiune și efectele exercitate în comunitatea sătească au întărit conținutul relațiilor juridice la nivelul întregii comunități și au statornicit continuitatea vie a tradițiilor juridice cunoscute sub numele de obiceiul pământului.

Îndeplinind cele două condiții menționate de Ioan D. Condurachi³ în legătură cu formarea obiceiului pământului, *vechimea* și *constmțământul tacit* au constituit și în Țara Oașului factorii care au dat dreptul nescris valoarea și puterea unei legi. Normă de bază⁴ în viața juridică a comunității sociale a poporului nostru, dreptul cutumiar sau consuetudinar a stat la temeliea unui complex unitar de reguli și activități juridice, aplicabile unui finalism social⁵.

Integrarea obiceiurilor juridice în legislațiile scrise în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea⁶, prezența și prioritatea obiceiurilor juridice în viața comunităților sătești din evul mediu și antinomia dintre legea scrisă și dreptul nescris, existentă în epoca modernă acest din urmă aspect fiind

¹ Gh. Focșa, *Țara Oașului, Studiu etnografic. Cultura materială II*, București, 1973, p. 8.

² R. Vulcănescu, *Etnologie juridică*, București, 1970, p. 48.

³ D. Condurachi, în *Țara Birsei*, 1935, p. 10.

⁴ G. A. Cumpănașu, *Schifă privitoare la fizionomia vechiului drept românesc*, București, 1941, p. 4.

⁵ M. Djuvara, în *Cercetări juridice*, 1, 1943, p. 16.

⁶ G. P. Gheorghiu, *Obiceiul pământului și legea. Puterea derogatorie a obiceiului*, București, 1943, p. 36.

bine relevat de Liviu P. Marcu⁷ și conducînd la soluția impunerii dreptului scris, dar și a recunoașterii validității vechilor obiceiuri juridice, sînt tot atîtea aspecte care au oferit în timp prilejul și au dovedit necesitatea unor studii și cercetări aprofundate.

La baza acestor cercetări întreprinse în domeniul obiceiurilor juridice vechi, s-au aflat preocupările lui Al. Șterca-Suluțiu, B. Petriceicu-Hasdeu⁸, Nicolae Denșușianu, A. D. Xenopol, Ioan Peretz, Nicolae Iorga, G. Fotino ș.a., continuate cu rezultate remarcabile, în ultimii ani, de către H. H. Stahl, Romulus Vulcănescu, Val. Al. Georgescu, Liviu P. Marcu ș.a.

În concepția juridică a poporului român, satul a fost o așezare economico-culturală, creatoare de norme juridice⁹. În Țara Oașului, *casa satului* era considerată un așezămint în care accesul era egal pentru fiecare dintre locuitorii săi, ea însemnînd casa tuturor locuitorilor. Satele erau rinduite corespunzător fazei familiale a obștilor sătești pe grupe mari de rude, unele dintre acestea avînd o autoritate deosebită. La Vama¹⁰, erau recunoscuți Morărenii, Popenii și Molnărenii, la Racșa¹¹, neamurile mari erau Dubo, Morar și Boje iar la Gherța Mică¹² erau Burăștii, Ignășenii, Găvrîșenii. În general, satele adunate și răsfirate din zona Oaș, au fost delimitate pe baza unor piraie sau ulițe, în cîteva sectoare.

Conducerea satului era atribuită primarului, care era ales de către comunitatea rurală.

Sfatul de bătrîni ai satelor, după cum remarcă Romulus Vulcănescu, era, la originea lui, alcătuit din reprezentanții de vîrstă ai cetelor de familie și exprima un element din structura sistemului juridic organizat pe cete de vîrstă¹³.

În Țara Oașului, sfatul obștei sătești era format din oameni în vîrstă, considerați cei mai drepecți și avînd o mare influență morală. Sfatul obștei avea dreptul de a judeca în comun, de a sancționa, de a împăca, de a stabili paguba, adică „biciulea”¹⁴ și de a fixa impozite. Amintiți ca „jurați”, „senatori”, „consilieri”, „vălășmani”¹⁵ sau „volusmani”¹⁶, membrii sfatului obștei erau în număr variabil.

Termenul de jurat s-a păstrat în satele din Țara Oașului pentru a numi pe gornicii satului, care erau aleși prin vot secret, cu semn de vot, dintre oamenii de încredere și cinstiți, pentru o perioadă de un an, ca să asigure paza „țarinei”¹⁷. Depunerea jurămîntului era obligatorie.

De asemenea, este consemnat, în cadrul aceleiași informații, faptul că „perindul satului se dădea bota străjii, vreme de 24 ore, pentru două persoane care aveau obligația să raporteze cele întimplate”.

Adunarea întregului sat avea loc în fiecare duminică pentru comunicarea unor probleme importante. Prin tradiție, la data de 23 aprilie se hotărea ieșirea vitelor la pășunat¹⁸, de obicei între 1—10 mai. Potrivit informației, cu acest prilej se stabila și taxa pe pășunat care trebuia plătită, conform obiceiului pînă în 29 iunie.

Dacă nu plătea pînă la această dată, era amendat cu taxă de gloabă pe care o primeau gornicii.

⁷ L. P. Marcu, în *Recherches sur l'histoire des institutions et du droit*, IX, București, 1984, p. 68.

⁸ B. Petriceicu Hasdeu, *Obiceiurile ale poporului român*, București, 1878.

⁹ R. Vulcănescu, *op. cit.*, p. 52.

¹⁰ Vama, inf. Haiduc Gheorghe, 57 ani.

¹¹ Negrești-Oaș, inf. Ioniță G. Andron, 69 ani.

¹² Gherța Mică, inf. Nichituț Vasile, 62 ani.

¹³ R. Vulcănescu, *op. cit.*, p. 52 și 186.

¹⁴ Vama, inf. Haiduc Gheorghe.

¹⁵ Gherța Mică, inf. Zbona Gheorghe, 72 ani.

¹⁶ Moșeni, inf. Mare Ion, 56 ani.

¹⁷ Bixad, inf. Motica Dumitru, 76 ani și Vama, inf. Haiduc Gh.

¹⁸ Bixad, inf. Motica Dumitru și Liviu P. Marcu, în *File de istorie*, II, 1972, p. 204—205.

La sărbătorile de iarnă, în sistemul comunităților de vîrstă se oglindește participarea cetei de colindători, care se împărțeau prin înțelegere¹⁹.

Din mărturiile orale culese reiese că darea birului consta într-o cantitate de cereale care trebuia restituită proprietarului de pămînt sau într-o sumă de bani plătită, după suprafața de pămînt primită „în bir”. De asemenea, în raport de fertilitatea solului, era fixată și cota parte pentru pămîntul dat „în dijmă”. Astfel, „dacă acesta era în ogradă, se dădea două părți proprietarului, o parte rămînînd celui care îl folosea și lucra, iar dacă terenul era situat înafara ogrăzilor, acesta se dădea în jumătate”²⁰.

În birul gornicului, se preciza de către obștea satului ca de pe o holdă (58 ari) să primească doi snopi de grîu, iar de pe un chiubăl (40—44 ari) să i se dea o sută bucăți de porumb²¹.

De asemenea, exista birul păstorului stabilit, atît în cereale, avînd ca măsură copia, cît și în bani²².

Ca măsurători pentru lungime erau cunoscute și întrebuițate în Țara Oașului diferite unități: șucul (reprezentat cu pumnul închis și cu degetele mari îndreptate unul spre altul, trei șuci alcătuiind un metru)²³, stînjenul pătrat (de 1,80×1,80 m) pentru pămînt; codratul avînd 10 m, folosit pentru măsurarea casei²⁴; lanțul de 25 m și respectiv 50 m, utilizat pe tarlalele mari și drumuri; cotul și riful (egal cu jumătate de stîjnen, determinat din groapa gîtului de-a lungul mîinii întinse pînă la închiderea degetului arătător cu cel mare)²⁵ pentru măsurarea pînzei. Unitățile de greutate, folosite în special pentru cereale, erau: fontul, de un kilogram, care în vechime era o piatră care a fost măsurată cu martori²⁶, copia, care are două kilograme și jumătate, oțicăul, de trei kilograme, pătrălița²⁷, de șase kilograme, vica sau mierța avînd 24 kg și jumătatea de vica „cu piept”²⁸, fiind de 12,5 kg. Pentru capacitate, s-au utilizat ița, de o jumătate de litru și meselul, de un litru, vase lucrate din lemn sau ceramică.

La Sîmbra oilor din Țara Oașului, după tradiție, sînt specifice cîteva unități de măsură. Diferite în ceea ce privește forma și capacitatea lor, aceste unități asigură cea mai mare precizie la măsurătoare²⁹, picurii, lingura sau ceanocul, cupa, jumătatea și măsura sau gâlcața. Atît măsurătoarea cît și înscrierea semnelor distinctive pe carimb³⁰ sau pe răvaș³⁰, pentru recunoașterea drepturilor fiecărui asociat, se desfășoară sub o supraveghere atentă.

Eră practicat și obiceiul de a încresta, după rîndul casei, pe „răbojul uliței”, plata impozitelor, în prezența primarului și a unuia sau doi jurați³¹.

Sistemul antroponomastic din Țara Oașului a avut și se mai caracterizează printr-o notă cutumiară bine cunoscută în literatura de specialitate privind descendența. Numele se formează adăugînd un prefix pentru a arăta filiația directă. Au fost situații cînd s-au alăturat porecle (Bura Ion Dronț) sau denumirea ocupației (Fane Olarul) pentru a individualiza.

Rudenia prezintă, în zona Oaș, cele trei ramificații care sînt întîlnite și în alte zone³²: de sînge, prin alianță și cea spirituală.

¹⁹ Vama, inf. Morăru Vasile, 75 ani.

²⁰ Gherța Mică, inf. Nichituț Vasile.

²¹ Vama, inf. Haiduc Gh.

²² Vama, inf. Pop Ion, 84 ani.

²³ Bixad, inf. Pop Mihai, 38 ani.

²⁴ Vama, inf. Robotin Gheorghe, 66 ani.

²⁵ Bixad, inf. Motița Floare, 68 ani.

²⁶ Vama, inf. Haiduc Gh.

²⁷ Vama, inf. Crișan Iacob, 63 ani.

²⁸ Gh. Focșa, *op. cit.*, p. 132—133.

²⁹ Moșeni, inf. Moș Tămaș, 75 ani.

³⁰ Călinești, inf. Mărcuț Iacob, 73 ani.

³¹ Vama, inf. Haiduc Gh.

³² Vezi P. Marcu, în *Cumidava*, 5, 1971, p. 573.

Față de înaintașii lor, oamenii aveau datoria de respect și supunere, iar față de urmașii lor, de educație și formare a unei baze materiale. Rudele aveau datoria să se ajute reciproc. Când mureau părinții se stabilea de către sfatul obștei un tutore, avându-se în vedere corectitudinea sa. Tutorele era verificat și trebuia să dea socoteală de felul cum gospodărește averea³³.

Fratele cel mare sau sora cea mai mare în mod obișnuit puteau fi desemnați ca tutore. În vechime, în virtutea ierarhiei după vîrstă, frații și surorile ascultau unii de alții. Fratele cel mare era numit „baci”³⁴.

Un rol deosebit și o frecvență apreciată în cadrul manifestărilor și tradițiilor juridice din ara Oașului îl deține instituția finilor.

O dovadă de respect și de cinste față de nași era considerată vizita anuală a finilor în a doua zi de Paște, cînd se obișnuia să se ducă un colac legat cu ștergar și un ol cu băutură. După numărul olurilor așezate pe grinda casei se putea cunoaște numărul finilor avuți. Fina dăruia la căsătorie fiecărui membru din familia nașului cite un ștergar care era purtat la briu, iar finii acordau nașilor ajutor la lucru.

„Cinstea căsătoriei” a marcat viața familială a comunității sătetești, scopul căsătoriei fiind unitatea familiei. Conform unui obicei juridic, înainte de căsătorie, f.nul împreună cu părinții săi mergeau cu colaci de răscumpărare, duși în față de masă, și li ofereau familiei nașului. Prin invitația de a fi naș, acesta dăruia la căsătorie crușma (pînză) și bani³⁵.

În ceea ce privește relația dintre rudenie și căsătorie, căsătoria era oprită pînă la gradul patru inclusiv, adică pînă la ramura verilor buni. Cînd căsătoria se făcea între rude, acest fapt era motivat prin interesul material de a nu se fărîmița averea. Cînd se lua soție din alt sat, persoana astfel căsătorită era rău văzută³⁶. Persoanele care rămîneau necăsătorite toată viața, mai ales între cele însărite, ca să nu se instrăineze averea, nu erau apreciate de comunitatea sătetească³⁷. Pentru a ajuta familiile cu mulți copii în care tatăl era decedat, autoritatea satului dădea bani pentru întreținerea copiilor³⁸.

În vechime, părinții hotăreau căsătoria, iar copiii care treceau peste vorba părinților la căsătorie, urmau să fie lipsiți de unele drepturi.

Logodna — „șchimbu”, „șchimbătura”³⁹ — cum era numită în Țara Oașului, avea loc seara, cînd se precizau și chestiuni de învoială privind zestrea, cununia, nunta. De aceea logodna a fost numită și „toagmă”. La logodnă se schimba plosca cu joljuțul, moment ce consacra voința și dragostea părților. După caz, avea loc și „danț”.

În familiile unde erau mulți copii era un obicei să se păstreze rîndul la căsătorie, în așa fel ca să se căsătorească întîi copiii cei mari și apoi cei mici. Erau rare situațiile cînd se întîmpla ca cea de a doua fiică să se mărite înaintea celei mari, care în acest caz era ocolită și izolată⁴¹.

Între logodnă și nuntă trecea o perioadă de cel puțin trei săptămîni, întrucît se respecta o regulă, potrivit căreia în trei duminici consecutive nunta era vestită sâtenilor. În cazul rupei logodnei, din partea celui care nu mai dorea să se căsătorească, era înapoiat „șchimbu”, printr-un om de încredere⁴².

„Belciugul” miresei și al mirelui era urmat de cununie, prevăzută în dreptul cutumiar. După terminarea cununii, mireasa nu mai avea voie să umble cu capul descoperit, fiind măritată⁴³.

³³ Moșeni, inf. Finta Petre, 76 ani.

³⁴ Vama, inf. Contra Teodor, 64 ani.

³⁵ Vama, inf. Haiduc Gh.

³⁶ Racșa, inf. Crăoiun Ștefan, 72 ani.

³⁷ Moșeni, inf. Moș Tămaș.

³⁸ Vama, inf. Moraru Vasile.

³⁹ I. Mușlea, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, I, Cluj, 1943, p. 153.

⁴⁰ V. Scurtu, în *Anuarul Arhivei de Folklor*, VI, 1942, p. 45.

⁴¹ Certeze, inf. Moș Grigore, 71 ani.

⁴² Vasile Scurtu, *op. cit.*, p. 45.

⁴³ Racșa, inf. Boje Iacob, 72 ani.

Zilele în care se ținea nunta erau marți, joi sau simbătă. Nunta nu s-a făcut în posturi, ci numai în cîșlegi și dura o zi sau două.

După obiceiul pămîntului, copiii erau în mod egal înzestrați, zestrea dată fiind apreciată ca o temelie a căsătoriei copiilor. Băiatul era înzestrat cu casă și pămînt, iar fata primea bunuri mișcătoare: animale, ladă de zestre cu țesături de interior și piese de port. Mai tîrziu a fost înzestrată și cu pămînt⁴⁴.

Soția urma soțul mergînd în casa socrilor și numai rareori soțul venea „ginere în casă”, în această ipostază se spunea că s-a „măritat”⁴⁵.

Cînd părinții nu mai erau în viață se aplica și se respecta de către fratele cel mare obiceiul „înzestrarea surorilor și colațiunea dotelor”, obligație care figura în dreptul cutumiar vechi, atît în cazul unui deces al părinților, cît și al succesiunii.

Din vechime a fost rîspîndit în Țara Oaşului și obiceiul pămîntului privind „casa părintească”⁴⁶ ce se referea la faptul că fratele cel mic rămînea pe talpa casei⁴⁷.

Averea era împărțită cînd plecau copiii din casa părintească și rămînea astfel hotărîtă, după norma egalității sexelor la moștenire.⁴⁸

„Puterea părintească”, ca și cea maritală, constituia un alt element important al existenței dreptului nescris în comunitățile sătești din Țara Oaşului.

Certurile dintre soți au fost împăcate și cu ajutorul martorilor buni dintre rude sau vecini, iar divorțurile n-au existat în trecut⁴⁹. În vechime, persoana rămasă văduvă nu se recăsătorea.

Obștea stăpînea pășunea, pădurile și apele, care aparțineau comunității, nu persoanelor⁵⁰. Pășunea vitelor mari cuprindea atît pășunea comună, proprietate indivizibilă formată prin comasarea proprietății oamenilor, cît și „boimea satului”. Proprietatea familială și ereditară cuprindea terenul agricol.

Ca semne de hotar, pe fișia nearată cunoscută sub numele de „mejdă”, s-au așezat și s-au deosebit: bucăți de piatră considerate puncte fixe și numite „miezuină”, stîlpi de răchită sau de plop și mușuroaie de pămînt „holmuri”, în mijlocul cărora se găsea piatră sau stîlpi groși din lemn pentru a nu fi strămutate⁶¹. Schimbarea hotarului era considerată, în obiceiul pămîntului, ca faptă rea, cunoscîndu-se blesteme pentru schimbarea pietrei. Cel care era bînuît că a modificat semnele jurate ingenunchea în fața primarului și i se punea obrazdă de pămînt cu iarbă pe cap. După „jurămîntul cu brazda de pămînt pe cap”, aceasta era așezată pe piatra de mejdă. În afara acestei forme simbolice de jurămînt sau față de jurători, aduși dintre „oamenii bătrîni” ai satului, era aplicată și o jurisprudență sacrală, prin care cel ce a schimbat semnele jurate făcea o cruce din două bucăți de lemn și era obligat să o țină în mînă și să meargă astfel pe hotarul considerat adevărat⁵².

Potrivit dreptului cutumiar, „șanțul” care separa două proprietăți era comun. Fructele de pe crengile care atîrnau pe pămîntul altuia erau ale proprietarului, dar în cazurile unde exista înțelegere între vecini, puteau fi culese și folosite de cel cărui i se făcea umbră. Dacă cineva trecea peste pămîntul altuia, fără voie,

⁴⁴ Negrești Oaş, inf. Ioniță G. Andron.

⁴⁵ Racșa, inf. Crăciun Ștefan.

⁴⁶ G. Maxim, *Obiceiurile juridice ale poporului român. Studiu asupra obiceiurilor pămîntului din punct de vedere juridic, social, moral și politic*, Iași, 1921, p. 22.

⁴⁷ Negrești Oaş, inf. Ioniță G. Andron.

⁴⁸ Vama, inf. Haiduc Gh.

⁴⁹ Gherța Mică, inf. Zbona Gheorghe, 72 ani.

⁵⁰ G. Fotino, *Contribution à l'étude des origines de l'ancien droit coutumier Roumain (un chapitre de l'histoire de la propriété au Moyen Âge)*, Paris, 1925, p. 113.

⁵¹ Călinești, inf. Mărcuț Iacob; Racșa, inf. Boje Iacob.

⁵² Gherța Mică, inf. Nichituț Vasile; Racșa, inf. Crăciun Ștefan.

crea ceartă, ajungându-se pînă la lovire. De obicei, era trecut un drum denumit „cobîrlău”, existent pe orice teren.

Ca semn de oprire a fost consemnat în Țara Oaşului „ciumoul” sau „ciuha”, avînd în partea superioară o legătură din fin sau paie. Pus la poartă, în grădină, livezi, pe cărări sau pe pășune, acest element simboliza „răvaşul” care preciza interdicția încălzirii ogoarelor vecine cu animale proprii sau cu piciorul⁵³.

Se întimpla ca pămîntul să fie al unui fiu, cînd acesta era primit de zestre, dar pămîntul urma să fie folosit de către părinți pînă la moarte⁵⁴. Unele livezi erau date în folosință, pe o perioadă de timp, de către proprietar, iar terenurile care n-au adus venit corespunzător, de asemenea erau date în folosință și transformate în livezi⁵⁵. În aceste două cazuri, proprietarul de pămînt primea din pomăt o cotă parte, stabilită prin convenție.

Comunitățile sătești din zona Oaş s-au caracterizat prin respectarea dreptului de protimis din dreptul obișnuielnic. De-a lungul timpului, aplicarea acestui drept s-a concretizat prin faptul că cel ce vroia să vîndă pămîntul, avea obligația să întrebe, mai întîi, frații și rudele apropiate, cărora le arăta motivul vînzării. Cînd nu se vindeau pămînt sau casă, fiind vîndute numai bunuri mobile (unele, vite), era nevoie doar de consimțămîntul părinților.

Indatoririle față de vecini au cunoscut precizări referitoare la distanța casei față de mejdă, la respectarea hotărniciei, la folosirea uneltelor și roadelor vecinului numai după întrebarea acestuia⁵⁶.

La lucrul pămîntului existau două modalități de învoială⁵⁷: să lucreze împreună și roadele se împărțeau în jumătate și a doua cînd proprietarul ara, fertiliza, însămînța terenul și apoi îl da în folosință ca să fie lucrat. Din recolta obținută două părți reveneau proprietarului și o parte persoanei care l-a primit în folosință.

După tradiție, oamenii se ajutau unii pe alții la diferite lucrări: fertilizare, săpatul porumbului, cosit, purtatul grîului la treierat, purtatul lemnului ș.a., unele forme de ajutor reciproc fiind reprezentate ca și clacă (lăutul torturilor) sau ca șezătoare (torsul).

Perfectarea unor înțelegeri, a unor învoieli încheiate cu martori era reprezentată de „datul mîinii” sau „bătutul palmei”⁵⁸. Arvuna oferită reprezenta un sfert din suma totală, iar dacă cumpărătorul se răzgîndea trebuia restituită îndoit.

Instituția juridică a „aldămașului”, cu martorii săi⁵⁹, aleși dintre oameni de cinste să dovedească tocmeala făcută între două părți, consta în băutura solemnă⁶⁰ pentru întărirea actului, element ce constituia și un temei de aducere amînte.

„Lucrul dăruit”⁶¹ nu se putea lua înapoi și era considerat ca o rușine faptul de a-l cere.

La împrumut se lăsa zălog, care după neîndeplinirea datoriei⁶², dacă se întimpla, era în drept să se vîndă.

Cînd cineva era bolnav sau în primejdie, ajunatul⁶³ de către 7—9 femei văduve, timp de o zi, avea semnificația unei datorii tradiționale.

⁵³ Gh. Focșa, *op. cit.*, p. 77.

⁵⁴ Moişeni, inf. Mare Dumitru.

⁵⁵ Vama, inf. Robotin Gheorghe.

⁵⁶ Bixad, inf. Motica Dumitru.

⁵⁷ Gherța Mare, inf. Hotca Ioan, 54 ani.

⁵⁸ Moişeni, inf. Mare Dumitru și Șt. Gr. Berechet, în *Minerva*, nr. 1, Iași, 1930, p. 98—99.

⁵⁹ George G. Maxim, *op. cit.*, p. 29.

⁶⁰ Șt. Gr. Berechet, *op. cit.*, p. 103.

⁶¹ Moişeni, inf. Finta Petre, 76 ani.

⁶² Racșa, inf. Crăciun Ștefan.

⁶³ Călinești, inf. Mărcuț Iacob.

O normă juridică obișnuielnică, prezentă în uzul comunităților sătești din zona Oaş, era testamentul verbal „testemonie”⁶⁴ care se încheia ca un act de ultimă voință a părinților, în prezența martorilor, de obicei, doi vecini mai apropiați, arătându-se „cu limbă de moarte” ce se lasă moștenire. Zestrea primită nu era pusă la împărțeală, ținându-se seama de norma juridică, denumită colațiunea dotelor.

Avînd la bază diferite motive legate de avere, mejdă, împrumut ș.a., răzbunarea privată⁶⁵ era un obicei înscris în dreptul cutumiar din Țara Oașului. Unind neamul, datoria de răzbunare era transmisă din tată în fiu. Pricinile de răzbunare se împăcau⁶⁶ cu ajutorul oamenilor, al sfatului obștii, precum și prin acordarea unei despăgubiri.

Martorii, al căror număr diferea în funcție de importanța pricinii, și jurămintul sînt cunoscute ca proceduri vechi ale dreptului nescris.

Viața juridică din zona Oaş a cunoscut „strigarea peste sat” care a reprezentat, în vechime, prima instanță de judecată publică⁶⁷. În satele din Oaş „strigarea peste sat” s-a efectuat atît prin strigare de pe înălțimea unui deal, cît și prin „bătaie de tobă” în locurile mai dens locuite⁶⁸. În cazul primei modalități de exprimare și de comunicare erau chemați oamenii pentru a se înțelege asupra alegerii gornicilor de vii și de livezi. Prin cea de a doua formă de comunicare se anunțau probleme importante ale satului și se cereau propuneri pentru alegerea păstorilor, a gornicilor etc.

Sub raport istoric și cultural, „normele legate de obiceiul pămîntului au acționat cu multă putere în viața socială și de familie la români”⁶⁹. Obiceiurile juridice vechi din Țara Oașului au avut fundamentul în obiceiul pămîntului.

Obiceiurile juridice vechi întregesc imaginea culturii și civilizației populare din zona etnografică Oaş și ilustrează modul de funcționare a unor norme și instituții juridice cutumiare: sfatul obștii, adunarea întregului sat, instituția finilor și a nașilor, cinstea căsătoriei, puterea părintească și maritală, logodna, cununia, egalitatea de sex la înzestrare, înzestrarea surorilor și colațiunea dotelor, casa părintească, dreptul de protimis, semnele de hotar, jurămintul cu brazda pe cap, datul mîinii sau bătutul palmei, aldămașul, testamentul verbal, răzbunarea privată, modul de împăcare și strigarea peste sat.

Toate aceste elemente esențiale ale dreptului cutumiar românesc pot fi identificate și în procesele de evoluție socială și culturală din zona etnografică Oaş.

LUCIAN CUCUIET

ALTE RECHTSBRÄUCHE IM OASER LAND

(Zusammenfassung)

Die Mannigfaltigkeit der alten Rechtsbräuche stellten ein Bild der Volkskultur und — zivilisation aus dem ethnographischen Gebiet Oaş und gleichzeitig

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Gherța Mare, inf. Zimbru Gheorghe, 60 ani.

⁶⁶ Certeze, inf. Moiş Grigore.

⁶⁷ R. Vulcănescu, *op. cit.*, p. 260.

⁶⁸ Vama, inf. Haiduc Gheorghe.

⁶⁹ I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, p. 414.

einen Rahmen zur Äußerung der traditionellen sozialen Lebensweise auf Grund von gewohnheitsrechtlichen Normen und Institutionen dar.

Der Gemeinschaftsrat, die Versammlung des ganzen Dorfes, die Institution der Patenkinder und der Trauzeugen, die Hochachtung der Ehe, die elterliche und die dem Ehemann zustehende Macht, die Verlobung, die Trauung, die sexuelle Gleichberechtigung bei der Aussteuerung, das Elternhaus, das Protimisrecht, die Hattertzeichen, der Schwur mit der Scholle auf dem Kopf, der Handschlag, der Kauftrunk, das wörtliche Testament, die private Rache, die Art der Versöhnung, das Ausrufen im Dorf stellen Haupttrichtlinien des rumänischen Gewohnheitsrechts dar und man wandte sie in den Erscheinungen des traditionellen Zusammenhangs der sozialen und kulturellen Entwicklung aus dem ethnographischen Gebiet Oaş an.